

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Departament Nauki, Oświaty i Dziedzictwa Narodowego

KNO – 4101-013-02/2014
P/14/029

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
ul. Filtrowa 57, 02-056 Warszawa
T +48 22 444 56 61, F +48 22 444 56 82
kno@nik.gov.pl
Adres korespondencyjny: Skr. poczt. P-14, 00-950 Warszawa 1

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli	P/14/029 - Digitalizacja dóbr kultury w Polsce
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Departament Nauki, Oświaty i Dziedzictwa Narodowego
Kontroler	Sylwia Pomorska, starszy inspektor kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr 92514 z dnia 28 listopada 2014 r. (dowód: akta kontroli str. 1-2)
Jednostka kontrolowana	Biblioteka Narodowa w Warszawie, al. Niepodległości 213, Warszawa (01-086), dalej BN lub Biblioteka
Kierownik jednostki kontrolowanej	dr Tomasz Makowski, Dyrektor (dowód: akta kontroli str. 3-4)

Ocena ogólna

II. Ocena kontrolowanej działalności

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie¹ działalność Biblioteki Narodowej w latach 2011-2014 (III kwartały) w zakresie prowadzenia digitalizacji zasobów kultury, tworzenia infrastruktury technicznej dla zasobów cyfrowych oraz upowszechniania zdigitalizowanych zbiorów.

Uzasadnienie oceny ogólnej

Biblioteka prawidłowo pełniła funkcję Centrum Kompetencji ds. digitalizacji materiałów bibliotecznych w ramach Wieloletniego Programu „Kultura+”² (dalej: WPR) Priorytet „Digitalizacja”. Biblioteka opracowała modelową ścieżkę digitalizacji zbiorów bibliotecznych oraz Katalog Dobrych Praktyk i Standardów Digitalizacji w zakresie materiałów bibliotecznych.

Digitalizacja dóbr kultury poprzez przeniesienie ich na trwałe nośniki cyfrowe przyniosła pozytywne efekty. W latach 2011-2014 Biblioteka wykonała 30.860.256 skanów z 690.426 obiektów własnych, w tym w ramach pełnienia funkcji Centrum Kompetencji dla WPR „Kultura+” Priorytet „Digitalizacja”³ wykonano 10.922.822 skanów z 215.381 obiektów. Całość zbiorów BN mających postać cyfrową, przeniesiono na bezpieczne nośniki cyfrowe, tj. do Repozytorium Cyfrowego. Biblioteka prawidłowo określiła liczbę i kryteria doboru obiektów zaplanowanych do cyfryzacji. Zakończenie procesu digitalizacji Narodowego Zasobu Bibliotecznego (NZB)⁴ jest planowane na 2025 r., co biorąc pod uwagę niski poziom

¹ Najwyższa Izba Kontroli stosuje trzystopniową skalę ocen: pozytywna i negatywna. Jeżeli sformułowanie oceny ogólnej według proponowanej skali byłoby nadmiernie utrudnione, albo taka ocena nie dawałaby prawdziwego obrazu funkcjonowania kontrolowanej jednostki w zakresie objętym kontrolą, stosuje się ocenę opisową.

² Program wieloletni „Kultura+” ustanowiony uchwałą Nr 176/2010 Rady Ministrów z dnia 12 października 2010 r. w sprawie ustanowienia programu wieloletniego „Kultura+”, zmieniony został uchwałą Nr 238/2011 Rady Ministrów z dnia 30 grudnia 2011 r. zmieniającą uchwałę w sprawie ustanowienia programu wieloletniego „Kultura+”, zmieniony uchwałą Nr 213/2012 Rady Ministrów z dnia 27 grudnia 2012 r. zmieniającą uchwałę w sprawie ustanowienia programu wieloletniego „Kultura+”, zmieniony uchwałą Nr 173/2013 Rady Ministrów z dnia 8 października 2013 r. zmieniającą uchwałę w sprawie ustanowienia programu wieloletniego „Kultura+”.

³ Program Wieloletni Kultura+ (dalej: WPR „Kultura+”) ustanowiony uchwałą nr 176/2010 Rady Ministrów z dnia 12 października 2010 r. w sprawie ustanowienia programu wieloletniego KULTURA +, zmieniony uchwałą nr 238/2011 Rady Ministrów z dnia 30 grudnia 2011 r. zmieniającą uchwałę w sprawie ustanowienia programu wieloletniego „Kultura+”, zmieniony uchwałą nr 213/2012 Rady Ministrów z dnia 27 grudnia 2012 r. zmieniającą uchwałę w sprawie ustanowienia programu wieloletniego „Kultura+”, zmieniony uchwałą nr 173/2013 Rady Ministrów z dnia 8 października 2013 r. zmieniającą uchwałę w sprawie ustanowienia programu wieloletniego „Kultura+” (<http://www.mkidn.gov.pl/pages/strona-glowna/finanse/program-wieloletni-kultura.php>).

⁴ Zgodnie z § 2 rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie narodowego zasobu bibliotecznego (Dz. U. z 2012 r., poz. 797) do narodowego zasobu są zaliczane zbiory biblioteki mające wyjątkową wartość i znaczenie dla dziedzictwa narodowego, które są unikatowe i spełniają co najmniej jedno z następujących

digitalizacji materiałów bibliotecznych – do końca III kwartału 2014 r. zdigitalizowano zaledwie 7,6% obiektów tworzących NZB – jest w ocenie NIK mało realne. Zakończenie digitalizacji książek XIX-XXI w. (tzw. zbiory o wysokiej użyteczności) przewidziano natomiast na 2018 r.

Biblioteka posiadała infrastrukturę techniczną do prawidłowego zabezpieczenia zasobów cyfrowych. W kontrolowanym okresie Biblioteka oddała do użytku i wyposażyla Repozytorium Cyfrowe oraz utworzyła Centrum Zapasowe, w którym są przechowywane kopie wszystkich zasobów cyfrowych, w tym przekazywane przez biblioteki w ramach WPR „Kultura+”. Biblioteka stopniowo zwiększała liczbę pracowni digitalizacyjnych i pozyskiwała sprzęt umożliwiający masową digitalizację i zapewniający odpowiednią jakość zdigitalizowanych materiałów.

Przy udzielaniu zamówień publicznych na zakup wyposażenia repozytorium i pracowni digitalizacyjnych prawidłowo stosowano przepisy ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych⁵.

Pracownicy BN realizujący zadania związane z digitalizacją posiadają kwalifikacje zawodowe i doświadczenie pozwalające na prawidłowe wykonanie zadań.

Biblioteka prowadziła wielokierunkowe działania, których celem było umożliwienie dostępu do dziedzictwa kulturowego jak najszerszemu gronu odbiorców. Stworzyła, a następnie unowocześniła cyfrową Bibliotekę Narodową Polona (cBN Polona), w której dostępnych było na koniec III kwartału 2014 r. 375.924 zdigitalizowanych obiektów. Opracowała rozwiązanie „Polona w chmurze”, które oferuje instytucjom kultury możliwość nieodpłatnego przechowywania danych w repozytorium BN oraz prezentacje obiektów w cBN Polona.

W grudniu 2014 r. Biblioteka Narodowa udostępniła Cyfrową Bibliotekę Publikacji Naukowych Academica z 471.674 zdigitalizowanymi obiektami, z czego 48,7% stanowią publikacje naukowe z różnych dziedzin nauki.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Efekty procesu digitalizacji zasobów kultury

Opis stanu faktycznego

Biblioteka Narodowa w latach 2011-2014 (trzy kwartały) przeniosła na bezpieczne nośniki cyfrowe 688.148 kompletów⁶ dokumentów cyfrowych. W 2011 r. było to 22.842 kompletów, w 2012 r. – 51.668, w 2013 r. - 186.833, a w 2014 r. – 426.805, co stanowiło odpowiednio 3,3%, 7,5%, 27,2% i 62,0% ogółu przeniesionych kompletów.

W latach 2011-2014 Biblioteka wykonała z zasobu własnego odpowiednio: 2.315.185 skanów z 25.120 obiektów, 3.290.564 z 51.668, 10.050.648 z 186.833 i 15.203.859 z 426.805. W tym w ramach pełnienia funkcji Centrum Kompetencji dla programu WPR „Kultura+” wykonano 897.140 skanów z 10.041 obiektów w 2011 r., 1.025.682 z 14.960 w 2012 r., 4.000.000 z 80.000 w 2013 r. i 5.000.000 z 110.380 w 2014 r. (3.700.000 skanów z 56.500 obiektów wykonano na koniec III kwartału 2014 r.).

BN jako Centrum Kompetencji na koniec 2014 r. wykonała łącznie 10.922.822 skanów z 215.381 obiektów. Całość zbiorów BN mających postać cyfrową została przeniesiona na bezpieczne nośniki cyfrowe, tj. do Repozytorium Cyfrowego.

(dowód: akta kontroli str. 45-46, 313, 349, 375-376, 410, 430-431)

Działania w zakresie digitalizacji materiałów bibliotecznych były od 2012 r. zlecane również innym podmiotom, ze względu na chęć przyśpieszenia procesu digitalizacji zbiorów BN, poprzez optymalizację wykorzystania sprzętu oraz powiększenie zespołu przeprowadzającego digitalizację. Podmioty zewnętrzne wykonały: 345.295 skanów w 2011 r., 1.490.000 w 2013 r. i 3.600.000 na koniec III kw. 2014 r., co stanowiło odpowiednio 10,5%, 14,8% i 37,2% ogółu skanów wykonanych w Bibliotece.

kryteriów: 1) posiadają wartość historyczną; 2) posiadają wartość dla nauki; 3) posiadają wartość dla kultury; 4) posiadają wartość artystyczną.

⁵ Dz. U. z 2013 r., poz. 907 ze zm., dalej: ustawa Prawo zamówień publicznych.

⁶ Komplet dokumentów rozumiany jako cyfrowy zbiór zawierający zdjęcia, skany, opisy dotyczące jednego obiektu.

Udział podmiotów zewnętrznych w digitalizacji wygenerował koszty na poziomie: 110,7 tys. zł w 2012 r., 183,4 tys. zł w 2013 r. i 202,5 tys. zł w 2014 r. (III kwartał), co stanowiło odpowiednio: 0,12%, 0,20% i 0,27% ogółu kosztów BN w danym roku.

(dowód: akta kontroli str. 191-193, 837, 867-868, 962, 1068)

W BN wskazać można trzy podstawowe kierunki digitalizacji zbiorów:

- 1) zbiory najcenniejsze dla kultury polskiej i potencjalnie najbardziej interesujące dla użytkowników, w szczególności pochodzące ze zbiorów specjalnych BN. Są wybierane przez pracowników poszczególnych komórek organizacyjnych, zajmujących się opracowaniem książek, czasopism, rękopisów, starych druków, map, nut oraz zbiorów ikonograficznych. Należy do nich również prasa codzienna z XIX i pierwszej połowy XX w., która jest przedmiotem szczególnego zainteresowania użytkowników i jednocześnie, ze względu na niską jakość papieru oraz wysoki stopień jego kwasowości, jest kierowana do digitalizacji w pierwszej kolejności;
- 2) kolekcje tematyczne⁷ najczęściej powstają ze względu na potrzeby licznych grup użytkowników, ale także przygotowywane są z okazji wydarzeń i rocznic lub przygotowywane we współpracy z instytucjami kultury. Obecnie Cyfrowa Biblioteka Narodowa Polona prezentuje ponad 50 kolekcji tematycznych, wśród których można wyróżnić kolekcje poświęcone jednemu twórcy (np. Adam Mickiewicz, Henryk Sienkiewicz, Fryderyk Chopin), jednemu tematowi (m.in. komunikacja miejska, „Wielka wojna”, „Jak ułożyć psa”), określonej kategorii zbiorów (m.in. wydawnictwa konspiracyjne, fantastyka z lamusa, elementarze) lub świąt (np. kolekcja wielkanocna, bożonarodzeniowa czy walentynkowa).
- 3) zbiory digitalizowane w ramach projektów realizowanych przez Bibliotekę Narodową we współpracy międzynarodowej i krajowej. W ramach tego kierunku digitalizacji skanowano m.in. publikacje związane z podróżami po kraju i świecie (Europeana Travel), prasę codzienną z lat 1914-1920 z ziem polskich (Europeana Newspapers), współczesne publikacje naukowe (Cyfrowa Biblioteka Publikacji Naukowych Academica). Od września 2014 r. trwała digitalizacja czasopism naukowych z wykazu ogłaszanego przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego za lata 2002-2013 w ramach projektu Zintegrowana Platforma Polskich Czasopism Naukowych Mercuriusz.

Podstawowym kryterium doboru zasobów BN do digitalizacji jest przynależność do narodowego zasobu bibliotecznego. Biblioteka wyznaczyła sześć kryteriów decydujących o doborze materiałów do digitalizacji: wartość i unikatowość obiektu, szczególne znaczenie dla kultury narodowej, zły stan zachowania obiektu, użyteczność, konieczność uzupełnienia/scalenia cyfrowego kolekcji oraz ograniczona dostępność obiektu.

W latach 2011-2014 (III kwartał) koszty ogółem działalności BN wyniosły odpowiednio 74.379,2 tys. zł., 94.206,9 tys. zł, 90.502,6 tys. zł i 75.607,8 tys. zł.

Koszty poniesione przez BN na działalność digitalizacyjną wyniosły 8.757 tys. zł w 2011 r., 17.250 tys. zł w 2012 r., 11.519 tys. zł w 2013 r. i 6.793 tys. zł w 2014 (III kwartały), co stanowiło 11,8%, 18,3%, 12,7% i 9,0% kosztów poniesionych w danym roku.

Wydatki na digitalizację były finansowane ze środków WPR „Kultura+” (dotacje celowe Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, dalej MKiDN) oraz z innych źródeł, tj. przychodów własnych, dotacji MKiDN, środków europejskich (środki Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, projekt: Cyfrowa Biblioteka Publikacji Naukowych Academica oraz środków Komisji Europejskiej w ramach Programu Ramowego na rzecz Konkurencyjności i Innowacji 2007-2013, projekty: Europeana i Europeana Newspapers Online).

W procesie digitalizacji BN wykorzystwała środki własne w wysokościach: 435 tys. zł w 2011 r., 1.464 tys. zł w 2013 r. i 192 tys. zł na koniec III kwartału 2014 r., co stanowiło 5%, 12,7% i 2,8% całości kosztów poniesionych przez BN na digitalizację.

⁷ Kolekcje tematyczne są dostępne w portalu polona.pl: <http://polona.pl/search/collections/>.

(dowód: akta kontroli str. 47, 749, 837, 962, 1068, 1176-1354)

W okresie objętym kontrolą przychody BN wyniosły 74.838 tys. zł w 2011 r., 94.302 tys. zł w 2012 r., 94.055 tys. zł w 2013 r. i 76.076 tys. zł w 2014 r. (III kwartały). Podstawowym źródłem przychodów BN była dotacja podmiotowa na działalność bieżącą od udzielona przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w kwotach: 52.271 tys. zł w 2011 r., 60.524 tys. zł w 2012 r., 56.213 tys. zł w 2013 r. i 41.643 tys. zł w 2014 r. (III kwartały), która stanowiła odpowiednio: 69,8%, 64,2%, 59,8%, 54,7% przychodów Biblioteki w danym roku.

Biblioteka uzyskała przychody z najmu pomieszczeń oraz ze sprzedaży licencji, usług, wydawnictw, na poziomie 2.054,8 tys. zł w 2011 r., 1.960,5 tys. zł w 2012 r., 1.779,5 tys. zł w 2013 r. i 1.349,5 tys. zł w 2014 r. (III kwartały).

(dowód: akta kontroli str. 624, 659, 688, 711, 740, 837, 962, 1068)

Biblioteka pełniąc funkcję Centrum Kompetencji w ramach WPR „Kultura+” otrzymała środki finansowe w formie dotacji podmiotowych i celowych udzielonych przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w następujących kwotach:

- 2.000 tys. zł w 2011 r. 1.000 tys. zł na wydatki bieżące i 1.000 tys. zł na wydatki majątkowe,
- 1.000 tys. zł w 2012 r. (500 tys. zł na wydatki bieżące i 500 tys. zł na wydatki majątkowe),
- 1.000 tys. zł w 2013 r. (600 tys. zł na wydatki bieżące i 400 tys. zł na wydatki majątkowe),
- 600 tys. zł w 2014 r. (na wydatki bieżące).

W kontrolowanym okresie planowane wydatki w obszarze digitalizacji materiałów bibliotecznych finansowane z WPR „Kultura+” zrealizowano na poziomie:

- 100% w 2011 r. (wydatki bieżące i wydatki majątkowe),
- 90,8% w 2012 r. (wydatki bieżące – 99,2%, wydatki majątkowe – 82,4%),
- 98,5% w 2013 r. (wydatki bieżące – 97,5%, wydatki majątkowe – 100%),
- 60,8% na koniec III kwartału 2014 r. (wydatki bieżące).

(dowód: akta kontroli str. 47, 449-450, 456-475, 481-508)

Biblioteka dokonała zwrotu 107,1 tys. zł niewykorzystanych środków, przyznanych w związku z pełnieniem funkcji Centrum Kompetencji, tj.:

- 4,2 tys. zł tj. 0,8% udzielonej w 2012 r. dotacji celowej na wydatki bieżące⁸,
- 87,9 tys. zł tj. 17,6% udzielonej w 2012 r. dotacji celowej na zakupy inwestycyjne⁹,
- 15,0 tys. zł tj. 2,5% udzielonej j w 2013 r. dotacji celowej na wydatki bieżące¹⁰.

(dowód: akta kontroli str. 555, 580, 591)

Nadzór Biblioteki nad beneficjentami w ramach WPR „Kultura+” Priorytet „Digitalizacja” dla zbiorów bibliotecznych odbywał się na czterech płaszczyznach:

- 1) kontaktach z potencjalnymi beneficjentami WPR „Kultura+” w ramach spotkań organizowanych przez Narodowy Instytut Audiowizualny (NInA) - dwa spotkania odbyły się w 2013 r., jedno w 2014 r. W czasie spotkań prezentowane były zasady przygotowania dobrych projektów digitalizacyjnych. Spotkania obejmowały również sesje pytań i odpowiedzi;

⁸ Umowa nr 84/DF-I/2012 z dnia 27 sierpnia 2012 r. dotycząca udzielenia dotacji celowej na wydatki bieżące ze środków finansowych Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z budżetu państwa, w wysokości 500 tys. zł.

⁹ Aneks nr 1 z dnia 22 maja 2012 r. do Umowy nr 23/DF-V/2012 z dnia 6 kwietnia 2012 r. dotyczący udzielenia dotacji celowej na wydatki inwestycyjne ze środków finansowych Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z budżetu państwa, w wysokości 500 tys. zł.

¹⁰ Umowa nr 165/DF-I/2013 z dnia 26 czerwca 2013 r. dotycząca udzielenia dotacji celowej na wydatki bieżące ze środków finansowych Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z budżetu państwa, w wysokości 600 tys. zł.

- 2) bezpośrednie kontakty pracowników BN z beneficjentami programu – telefoniczne i za pomocą poczty elektronicznej;
- 3) utworzenie na stronie internetowej Biblioteki podstrony Centrum Kompetencji ds. digitalizacji materiałów bibliotecznych¹¹. Strona zawiera komplet informacji dla beneficjentów WPR „Kultura+”, którzy realizują projekty cyfryzacji materiałów bibliotecznych: wersję elektroniczną podręcznika „Digitalizacja piśmiennictwa”¹², warunki przekazywania materiałów cyfrowych do BN (metadane, zawartość cyfrowa, media), informacje o pracowni digitalizacyjnej BN oraz Repozytorium Cyfrowym, informacje o projekcie Enumerate, który gromadzi dane statystyczne na temat digitalizacji w państwach członkowskich UE, informacje o cBN Polona, portalu Europeana oraz Repozytorium Dokumentów Elektronicznych, informacje o prawie autorskim w kontekście działań digitalizacyjnych;
- 4) kontrola nadsyłanych do BN zasobów cyfrowych, wytworzonych w ramach WPR „Kultura+” - ocena jakości obiektów cyfrowych i ich zgodności ze standardami określonymi w Katalogu Dobrych Praktyk dla zbiorów bibliotecznych.

Do Biblioteki, jako Centrum Kompetencji w zakresie zbiorów bibliotecznych, w latach 2011-2014 beneficjenci WPR „Kultura+” przekazali łącznie 106.953 zdigitalizowanych obiektów, w tym 373 w 2011 r., 35.729 w 2012 r., 33.355 w 2013 i 37.496 w 2014 r.

BN jako Centrum Kompetencji przyjmowała i rejestrowała obiekty cyfrowe wytworzone przez beneficjentów w ramach programu. Nie otrzymywała natomiast od Narodowego Instytutu Audiowizualnego (dalej: NInA) – Operatora Priorytetu, informacji o zobowiązaniach poszczególnych beneficjentów w zakresie planów digitalizacyjnych oraz o ich realizacji. Dwukrotnie, w odpowiedzi na zapytania, BN przekazywała do NInA listy instytucji, które nadesłały materiał cyfrowy wykonany w ramach WPR „Kultura+” – pisma z dnia 26 lipca 2013 r. i 16 października 2014 r., w których wykazano łącznie 16 instytucji.

W ocenie Dyrektora Biblioteki dr Tomasza Makowskiego, czynnikiem opóźniającym proces digitalizacji jest brak dostatecznego finansowania.

(dowód: akta kontroli str. 46, 211-216, 259, 261-262, 269-270)

Biblioteka jako Centrum Kompetencji w Priorytecie „Digitalizacja” WPR „Kultura+” zamieściła na swojej stronie internetowej informacje o zdigitalizowanych zbiorach beneficjentów programu w zakresie materiałów bibliotecznych.

(dowód: akta kontroli str. 37)

BN opracowała Katalog Dobrych Praktyk i Standardów Digitalizacji zawierający opis warunków wpływu obiektów cyfrowych. Dokument był corocznie weryfikowany przez pracowników BN z uwzględnieniem zmian w standardach międzynarodowych oraz zmian technologicznych wprowadzanych w Bibliotece. Dokument został udostępniony na stronie internetowej BN oraz na stronie NInA¹³.

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Uwagi dotyczące
kontrolowanej
działalności

Uwaga NIK dotyczy niskiego poziomu zdigitalizowanych materiałów bibliotecznych. W Bibliotece Narodowej wielkość zbioru przeznaczonego do digitalizacji na dzień 31 grudnia 2013 r. wyniosła 3.654.796 obiektów tworzących NZB, który zdigitalizowano (do końca III kwartału 2014 r.) zaledwie w 7,6%. Zbiory NZB¹⁴ znajdujące się w BN stanowią ok. 44% całości jej zbiorów liczących 8.311.549 jednostek/woluminów.

¹¹ <http://bn.org.pl/programy-i-uslugi/centrum-kompetencji>.

¹² <http://www.bn.org.pl/download/document/1342175805.pdf>.

¹³ <http://www.bn.org.pl/programy-i-uslugi/centrum-kompetencji/wpr-kultura-+/warunki-przekazywania-obiektow-cyfrowych-do-bn>.

¹⁴ W BN znajdują się następujące kategorie oraz stan (liczba jednostek na dzień 31 grudnia 2013 r.): NZB: rękopisy – 20.847, stare druki 161.846, kolekcja wilanowska XIX w. 21.112, rysunki 21.412, grafiki – 69.158, fotografie – 118.000, albumy – 7.055, pocztówki (inne materiały) – 163.106, ekslibrysy (inne materiały) – 47.741, reprodukcje (inne materiały) – 24.227, varia (inne materiały) – 1.929, mapy (rękopisy, publikacje, inne materiały) – 131.160, nuty (publikacje, inne materiały) – 112.145, plakaty i ulotki (publikacje, inne materiały) – 1.040.651, zbiory bibliologiczne (publikacje, inne materiały) – 87.861.

Zakończenie digitalizacji zbiorów jest planowane na 2025 r. natomiast digitalizacji książek XIX-XXI w. (tzw. zbiory o wysokiej użyteczności) przewidziano na 2018 r. Przy obecnych możliwościach technologicznych BN szacuje, że do 2020 r. zostanie zdigitalizowanych, co najmniej pięć milionów obiektów należących do NZB. Na ostatnie lata zaplanowano digitalizację najmniej wartościowych i najmniej poszukiwanych zbiorów (niska użyteczność). Liczba zbiorów należących do NZB w BN corocznie wzrasta, ponieważ w jego skład wchodzi nadsyłane przez wydawców egzemplarze obowiązkowe publikacji polskich, które BN ma obowiązek wieczysto archiwizować¹⁵. Biorąc pod uwagę niski poziom digitalizacji materiałów bibliotecznych należących do NZB dotrzymanie terminu wyznaczonego na 2025 r. jest w ocenie NIK mało realne.

(dowód: akta kontroli str. 42-44, 189-190, 263-264)

Ocena cząstkowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie efekty procesu digitalizacji zasobów kultury poprzez przeniesienie ich na trwałe nośniki cyfrowe osiągnięte przez Bibliotekę Narodową.

Biblioteka prawidłowo pełniła funkcję Centrum Kompetencji ds. digitalizacji materiałów bibliotecznych w ramach WPR „Kultura+” Priorytet „Digitalizacja”.

Ocenę pozytywną uzasadnia w szczególności: opracowanie przez BN modelowej ścieżki digitalizacji zbiorów bibliotecznych oraz Katalogu Dobrych Praktyk i Standardów Digitalizacji w zakresie materiałów bibliotecznych. Biblioteka prawidłowo określiła kryteria wyboru dóbr kultury do cyfryzacji oraz zaplanowała ich liczbę. Zakończenie procesu digitalizacji NZB jest planowane na 2025 r., natomiast zakończenie digitalizacji książek XIX-XXI w. – na 2018 r.

Uwaga NIK dotyczyła niskiego poziomu zdigitalizowanych materiałów bibliotecznych (zaledwie 7,6%) w stosunku do wielkości narodowego zasoby bibliotecznej będącego w posiadaniu BN, przez co dotrzymanie zaplanowanego terminu zakończenia tego procesu jest mało realne.

2. Stan infrastruktury technicznej dla zasobów cyfrowych

Opis stanu faktycznego

W latach 2011-2014 Biblioteka dysponowała 11 budynkami zlokalizowanymi na nieruchomości gruntowej położonej w Warszawie przy al. Niepodległości 213¹⁶ (gmach główny), o całkowitej powierzchni użytkowej budynków 55.425,9 m² oraz budynkiem Pałacu Rzeczypospolitej przy pl. Kasińskich 3/5¹⁷ – powierzchnia użytkowa 4.519,59 m².

Pracownie digitalizacyjne w gmachu głównym zlokalizowane w budynku A6 o powierzchni użytkowej 3.991,10 m², zajmowały ok. 215 m² powierzchni w 2011 r., ok. 246 m² w 2012 r., ok. 320 m² w 2013 r. i ok. 368 m² w 2014 r. (III kwartał), co stanowiło odpowiednio: 5,4%, 6,2%, 8,0% i 9,2% powierzchni tego budynku. Liczba pracowni digitalizacyjnych wzrosła z sześciu w 2011 r. do 14 w 2014 r., tj. o 133,3%.

W kontrolowanym okresie w Pałacu Rzeczypospolitej trzy pracownie digitalizacyjne zajmowały powierzchnię ok. 32 m², tj. 0,7% powierzchni użytkowej budynku.

Łącznie pracownie digitalizacyjne w Bibliotece zajmowały powierzchnię ok. 247 m² w 2011 r., ok. 278 m² w 2012 r., ok. 352 m² w 2013 r. i ok. 400 m² w 2014 r., co stanowiło wzrost powierzchni pracowni na przełomie lat 2011-2014 o 61,9%.

W 2013 r. oddano do użytku nowe Repozytorium Cyfrowe o powierzchni 172 m² zlokalizowane w gmachu głównym BN.

(dowód: akta kontroli str. 65-79)

książki XIX –XXI w. 1.041.696, czasopisma XIX-XXI w. (publikacje, inne materiały) – 465.665, dokumenty elektroniczne (publikacje, inne materiały) – 10.242, zbiory dźwiękowe i audiowizualne (publikacje, inne materiały) – 108.943.

¹⁵ Zgodnie z art. 5 ust. 1 i 4. ustawy z dnia 7 listopada 1996 r. o obowiązkowych egzemplarzach bibliotecznych (Dz. U. Nr 152, poz. 722 ze zm.).

¹⁶ Decyzja nr 42/02 z dnia 24 stycznia 2002 r. wydana przez Wojewodę Mazowieckiego stwierdzająca nabycie prawa użytkowania wieczystego gruntu zabudowanego położonego w Warszawie przy Al. Niepodległości 213 oraz nieodpłatne nabycie prawa własności budynków i urządzeń znajdujących się na ww. gruncie.

¹⁷ Decyzja nr 665/2003 z dnia 22 grudnia 2003 r. wydana przez Wojewodę Mazowieckiego stwierdzająca nabycie prawa użytkowania wieczystego gruntu zabudowanego położonego w Warszawie przy Pl. Kasińskich 3/5 oraz nieodpłatne nabycie prawa własności budynków, budowli i innych urządzeń znajdujących się na ww. gruncie.

Dyrektor Biblioteki określił kwalifikacje zawodowe pracowników wykonujących prace związane z digitalizacją. W BN przeprowadzono analizy, które pozwoliły na zdefiniowanie wymagań, jakie powinni spełniać pracownicy. Kwalifikacje i obowiązki zostały opisane w publikacji „Digitalizacja piśmiennictwa” zamieszczonej na stronie internetowej BN.

Biblioteka w kontrolowanym okresie zmniejszyła zatrudnienie o 9,1%, aby na koniec III kwartału 2014 r. osiągnąć poziom 799 pracowników. Redukcja objęła także 47 pracowników merytorycznych. Wzrosła natomiast o 46,4%, w stosunku do ogółu zatrudnionych, liczba pracowników merytorycznych realizujących zadania z zakresu digitalizacji i upowszechniania zasobów cyfrowych – z 56 osób w 2011 r. do 82 na koniec III kwartału 2014 r.

Pracownicy realizujący zadania z zakresu digitalizacji stanowili 6,3% ogólnej liczby zatrudnionych w latach 2011-2012, 10,0% w 2013 r. i 10,3% na koniec III kwartału 2014 r. i odpowiednio 8,7%, 8,5%, 13,5% i 13,8% pracowników merytorycznych Biblioteki.

Pracownicy merytoryczni związani z digitalizacją (według stanu na koniec III kwartału 2014 r.), którzy w systemie digitalizacji pełnili role: redaktora cyfrowego, kontrolera, skanerzysty, planisty, magazyniera reprografii, administratora, katalogera (badaniem objęto 10% pracowników merytorycznych) posiadali kwalifikacje zawodowe zgodne z wymogami określonymi w tym zakresie przez Dyrektora BN.

(dowód: akta kontroli str. 80-81)

W Zakładzie Dokumentów Elektronicznych Biblioteki od 2009 r. funkcjonuje Repozytorium Dokumentów Elektronicznych, którego zasoby stanowią dokumenty cyfrowe będące wynikiem digitalizacji oraz dokumenty born digital¹⁸. Repozytorium jest przygotowane do przechowywania zasobów cyfrowych wytworzonych lub pozyskanych przez BN oraz przekazanych przez inne instytucje. W 2012 r. BN oddała do użytku nowe Centrum Podstawowe¹⁹ o powierzchni 172 m².

Nakłady na budowę serwerowni poniesione przez BN do dnia 1 stycznia 2011 r. wyniosły 2.785,1 tys. zł. W kontrolowanym okresie na wybudowanie i wyposażenie serwerowni wydano łącznie 21.427,9 tys. zł, z czego środki z WPR „Kultura+” stanowiły 8,2% (1.762,3 tys. zł), środki z Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka w ramach projektu Cyfrowa Biblioteka Publikacji Naukowych Academia 79,1% (16.178,4 tys. zł), środki własne Biblioteki 9,3% (2.002,0 tys. zł) oraz dotacja celowa na wydatki inwestycyjne ze środków finansowych MKiDN 3,4% (717,4 tys. zł).

Nakłady na wyposażenie repozytorium wyniosły 3.990,3 tys. zł w 2011 r., 13.348,5 tys. zł w 2012 r., 3.712,5 tys. zł w 2013 r. i 376,6 tys. zł na koniec III kwartału 2014 r., co stanowiło odpowiednio 18,6%, 62,3%, 17,3% i 1,8% ogółu nakładów.

(dowód: akta kontroli str. 90)

Pomieszczenie repozytorium wyposażone jest w system zasilania gwarantowanego oraz systemy zabezpieczeń technicznych takie jak: system antywłamaniowy (w tym stały monitoring), system wczesnego wykrywania pożaru, system wykrywania ognia i system gaszenia gazem oraz kontrolę dostępu (wstęp do pomieszczeń wymaga posiadania karty oraz zarejestrowanego odcisku palca).

(dowód: akta kontroli str. 271-284)

System informatyczny Centrum Podstawowego współpracował z Centrum Zapasowym²⁰ zlokalizowanym w Piasecznie, które było obsługiwane przez firmę zewnętrzną na podstawie

¹⁸ Dokumenty born digital to naturalne dokumenty cyfrowe, mające wyłącznie postać cyfrową i z tego względu nie podlegają digitalizacji, są to m.in. materiały naukowe i edukacyjne w postaci elektronicznej, programy i gry komputerowe, dokumenty administracji państwowej wszystkich szczebli, strony internetowe, cyfrowe nagrania muzyczne, filmy, dokumenty audiowizualne dostępne na nośnikach typu CD/DVD oraz on-line.

¹⁹ Centrum Podstawowe to Repozytorium Cyfrowe – serwerownia zlokalizowana w siedzibie głównej BN przy al. Niepodległości 213 w Warszawie.

²⁰ Centrum Zapasowe jest niezbędne w celu bezpiecznego przechowywania, w miejscu odległym fizycznie od Centrum Podstawowego, danych stanowiących zdigitalizowany zbiór publikacji. W przypadku zniszczenia Centrum Podstawowego lub części zgromadzonych tam zbiorów, Centrum Zapasowe staje się jedynym miejscem przechowywania kopii tych

zawartych umów²¹. Przedmiotem umów była m.in. usługa kolokacji sprzętu teleinformatycznego oraz usługa zapewnienia łączności pomiędzy Centrum Zapasowym a Centrum Podstawowym.

W Zakładzie Reprografii i Digitalizacji BN wydzielona została zamknięta sekcja pracowni digitalizacyjnych. Wejście do sekcji jest kodowane, a cały jej obszar objęty jest systemem monitoringu i zabezpieczeń antywłamaniowych. Wszystkie pracownie wyposażone są w klimatyzatory, nawilżacze i osuszacze, co pozwala na zachowanie stabilnych warunków klimatycznych. Ściany tych pomieszczeń są w kolorze szarym (tzw. szarość fotograficzna), co eliminuje zakłócenia w barwnym odwzorowaniu digitalizowanych dokumentów. Antystatyczne podłogi pozwalają na eliminację kurzu, który wpływa na jakość cyfrowego obrazu.

Na wyposażenie pracowni digitalizacyjnych w latach 2011-2014 (III kwartał) BN poniosła wydatki w kwocie 1.887,9 tys. zł, z czego środki z WPR „Kultura+” stanowiły 2,6% (49,8 tys. zł), środki z Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka w ramach projektu Cyfrowa Biblioteka Publikacji Naukowych Academia 86,2% (1.626,9 tys. zł) i środki własne Biblioteki 11,2% (211,3 tys. zł).

Nakłady na wyposażenie pracowni digitalizacyjnych wyniosły 268,1 tys. zł w 2011 r., 221,1 tys. zł w 2012 r., 1.337,7 tys. zł w 2013 r. i 61,0 tys. zł na koniec III kwartału 2014 r., co stanowiło odpowiednio 14,2%, 11,7%, 70,9% i 3,2% całości nakładów.

(dowód: akta kontroli str. 90, 155, 285-306)

W kontrolowanym okresie BN przeprowadziła 13 postępowań o udzielenie zamówień publicznych na łączną kwotę 23.538,9 tys. zł, w tym 10 w trybie przetargu nieograniczonego i trzy postępowania w trybie zamówienia z wolnej ręki. Wartość przeprowadzonych postępowań wyniosła 5.903,2 tys. zł w 2012 r., 14.461,2 tys. zł w 2013 r., 2.783,1 tys. zł w 2014 r. i 391,4 tys. zł w 2014 r. (III kwartał).

Kontrolą objęto trzy największe wartościowo postępowania o udzielenie zamówienia publicznego na łączną kwotę 16.198,6 tys. zł. Wybrane postępowania przeprowadzono w latach 2012-2013 w trybie przetargu nieograniczonego. Obejmowały one dostawę sprzętu i oprogramowania w ramach Cyfrowej Biblioteki Publikacji Naukowych Academia wraz z projektem technicznym, instalacją, testami, wdrożeniem elementów infrastruktury oraz z dostarczeniem dokumentacji, przeprowadzeniem szkoleń i pięcioletnim serwisem i gwarancją, dostawę sprzętu komputerowego oraz dwóch automatycznych skanerów dzielowych do digitalizacji zbiorów bibliotecznych ze szczególnym uwzględnieniem książek o głęboko wszytych (lub wklejonych) tekstach wraz z niezbędnym doposażeniem.

Zbadane zamówienia publiczne zostały przeprowadzone zgodnie z zasadami i procedurami określonymi w ustawie Prawo zamówień publicznych.

(dowód: akta kontroli str. 82-88)

W latach 2011-2014 (III kwartał) Biblioteka nie planowała i nie realizowała przychodów związanych z digitalizacją dziedzictwa kulturowego.

(dowód: akta kontroli str. 624, 659, 688, 711)

W kontrolowanym okresie Biblioteka sporządzała plany merytorycznej działalności²² oraz sprawozdania z działalności, w tym jako Centrum Kompetencji zgodnie z zasadami określonymi w zarządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia

---

zbiorów, służy ich odtworzeniu w Centrum Podstawowym oraz podtrzymaniu podstawowych funkcji Centrum Podstawowego.

²¹ Umowa nr 165/BN/2012 z dnia 20 grudnia 2012 r., umowa nr 153/BN/2013 z dnia 31 grudnia 2013 r., umowa nr 23/BN/2014 z dnia 30 stycznia 2014 r., umowa nr 120/BN/2014 z dnia 30 czerwca 2014 r. i umowa nr 175/BN/2014 z dnia 12 listopada 2014 r.

²² Plany merytorycznej działalności Centrum Kompetencji były sporządzane od 2012 r.

30 października 2013 r. w sprawie nadzoru i kontroli nad jednostkami objętymi częścią 24 budżetu państwa²³ oraz przekazywała je do Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.
(dowód: akta kontroli str. 308-429)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Ocena cząstkowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie realizację zadań przez Bibliotekę w obszarze budowy i zagospodarowania infrastruktury technicznej dla zasobów cyfrowych.

BN w kontrolowanym okresie oddała do użytku i wyposażyla Repozytorium Cyfrowe oraz utworzyła Centrum Zapasowe, w którym są przechowywane kopie wszystkich zasobów cyfrowych. Biblioteka stopniowo zwiększała liczbę pracowni digitalizacyjnych i pozyskiwała sprzęt umożliwiający masową digitalizację i zapewniający odpowiednią jakość zdigitalizowanych materiałów.

Sposób udzielania zamówień publicznych na zakup wyposażenia repozytorium i pracowni digitalizacyjnych, był zgodny z przepisami ustawy Prawo zamówień publicznych.

Pracownicy BN realizujący zadania związane z digitalizacją zbiorów posiadają kwalifikacje (wykształcenie, doświadczenie zawodowe) pozwalające na prawidłowe wykonywanie cyfryzacji materiałów bibliotecznych.

3. Upowszechnienie zdigitalizowanych zbiorów, w tym zasadność włączenia tego procesu do digitalizacji

Opis stanu
faktycznego

Biblioteka Narodowa traktuje włączenie procesu upowszechniania dziedzictwa kulturowego do digitalizacji w sposób priorytetowy, jako działanie komplementarne do szeregu innych działań realizowanych w ramach szerokiej akcji w zakresie promocji i stałego poszerzania dostępu do polskiego i zagranicznego dziedzictwa kulturowego oraz zasobów nauki.

Zgodnie z zaleceniem Komisji Europejskiej z dnia 27 października 2011 r. w sprawie digitalizacji i udostępniania w internecie dorobku kulturowego oraz w sprawie ochrony zasobów cyfrowych²⁴, państwa członkowskie powinny uwzględnić w swoich działaniach „promowanie możliwie najszerzego dostępu do zdigitalizowanych materiałów należących do domeny publicznej, a także możliwie najszerzego ponownego wykorzystania materiałów do celów niekomercyjnych i komercyjnych”.

Biblioteka prowadziła wielokierunkowe działania, których celem było umożliwienie dostępu do dziedzictwa kulturowego jak najszerzszemu gronu odbiorców. Planując działania informacyjne i edukacyjne oraz mając na celu rzeczywiste, nieograniczone do medium cyfrowego upowszechnianie wiedzy, uwzględniono konieczność dotarcia do użytkowników, którzy korzystają z Internetu i jemu właściwych narzędzi w sposób specyficzny lub ograniczony.

BN analizowała profil odbiorcy działań digitalizacyjnych. Wyróżnić można kilka grup zawodowych i społecznych, dla których cBN Polona stanowi narzędzie bardzo przydatne i ważne, tj.: cBN Polona wykorzystywana jest przez środowisko naukowe, które coraz chętniej udostępnia swoje publikacje objęte prawem autorskim na wolnych licencjach oraz studentów poszukujących w bibliotece cyfrowej materiałów do prac.

Inną grupę docelową stanowią nauczyciele i uczniowie szkół podstawowych, gimnazjów i liceów, których w bibliotece cyfrowej interesuje przede wszystkim otwarty dostęp do lektur szkolnych oraz zbiorów, które mogą zostać użyte jako łatwo przeszukiwalny, interdyscyplinarny materiał pomocniczy podczas lekcji.

Na przestrzeni czterech ostatnich lat zwiększyło się zainteresowanie wykorzystaniem cyfrowej BN bibliotekarzy, zwłaszcza przedstawicieli mniejszych, regionalnych placówek, których zbiory nie wykraczają najczęściej poza kilka tysięcy jednostek.

²³ Dz. Urz. MKiDN z 2013, poz. 43. Poprzednio w latach 2010 – 2013 obowiązywało zarządzenie Nr 28 Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 9 listopada 2010 r. w sprawie nadzoru i kontroli nad jednostkami objętymi częścią 24 budżetu państwa (Dz. Urz. MKiDN Nr 5, poz. 49).

²⁴ http://www.mkidn.gov.pl/media/docs/2012/20120302zalecenia_KE.pdf.

BN wykorzystuje dostępne kanały komunikacji, w tym Internet: media społecznościowe, blog, newsletter, serwis Youtube, media tradycyjne: prasę radio, telewizję oraz inne media - pasmo CityINFOtv w środkach komunikacji miejskiej w Warszawie. Grupy użytkowników analizowane są pod kątem kryteriów statystycznych udostępnianych przez poszczególne serwisy, a także na podstawie informacji zwrotnej, otrzymywanej od czytelników/użytkowników.

(dowód: akta kontroli str. 185-187, 219-239)

We wrześniu 2006 r. BN uruchomiła cyfrową Bibliotekę Narodową Polona (cBN Polona), na której udostępniane są zbiory w wersji cyfrowej. Na koniec III kwartału 2014 r. liczba upowszechnionych obiektów w cBN Polona wynosiła 375.924, co w stosunku do początku kontrolowanego okresu, tj. 2011 r. – 27.677 obiektów, stanowiło ponad dwunastokrotny wzrost.

W latach 2011-2014 (III kwartał) liczba udostępnianych obiektów wzrastała o 38,4%, w 2011 r. (tj. o 8.373 pozycje), o 13,6% w 2012 r. (o 5.227 pozycji), o 273,3% w 2013 r. (119.000 pozycji) i 131,3% w 2014 r. (213.380 pozycji).

(dowód: akta kontroli str. 64)

Zgodnie z zaleceniem Komisji Europejskiej oraz na mocy decyzji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 2009 r, dotyczącej powierzenia Bibliotece Narodowej roli Centrum Kompetencji w zakresie digitalizacji piśmiennictwa, w latach 2011-2014 podjęto działania, których celem była realizacja zadania udostępniania i promocji zasobów cyfrowych, w tym:

- 1) udostępnienie odbiorcom cyfrowych kopii materiałów, które stanowią dziedzictwo kulturowe Polski, z wykorzystaniem najnowocześniejszych rozwiązań technologicznych i odpowiadających potrzebom użytkowników;
- 2) upowszechnienie wiedzy o dostępnych zbiorach cyfrowych i możliwościach ich wykorzystania do celów naukowych, zawodowych, do tworzenia nowych usług opartych na zbiorach cyfrowych.

W latach 2011-2013 prowadzono działania, których celem było stworzenie nowoczesnej biblioteki cyfrowej, udostępnienie cyfrowych kopii materiałów BN oraz udostępnienie użytkownikom narzędzi do pracy z obiektami cyfrowymi.

Nowa wersja cBN Polona została uruchomiona w czerwcu 2013 r. Jest to nowoczesny portal zbudowany na zasadzie one page application²⁵. Polona wyposażona została w technologie wspomagające wyszukiwanie i dodatkowe funkcjonalności: filtry fasetowe, przeszukiwanie pełnotekstowe, podpowiedzi oparte na semantycznych relacjach oraz wiele innych narzędzi, w tym umożliwiających płynne przybliżanie obrazu tzw. „infinity zoom”, z którego korzysta np. Google Art Project.

cBN Polona oferuje nowatorski sposób komunikowania z użytkownikiem, którego celem jest dotarcie i zainteresowanie nie tylko profesjonalistów, ale także tzw. „cyfrowych turystów” - użytkowników, którzy wędrują po linternecie w poszukiwaniu interesujących treści. Do tego celu wykorzystano stronę główną portalu, która podlega redakcji i nastawiona jest na przechwycenie uwagi odbiorcy i skłonienie go do eksploracji zbiorów cyfrowych.

Strona główna cBN Polona, dzięki innowacyjnej konstrukcji, umożliwia dowolne zakomponowanie i uporządkowanie materiałów, pozwala użytkownikom na bezpośrednie dotarcie do interesujących obiektów, kolekcji, wpisów na Polona/Blog lub stronach zewnętrznych. Regularnie aktualizowana, prezentuje najważniejsze i najciekawsze obiekty, kolekcje, artykuły oraz informuje o akcjach i projektach.

²⁵ Rozwiązanie takie pozwala uniknąć efektu przeladowania strony po przejściu do kolejnego miejsca w serwisie czy kolejnego obiektu.

Skuteczność obranej przez BN strategii udostępniania zbiorów, potwierdzają statystyki dotyczące odwiedzin, długości przebywania użytkownika na stronie, liczby obejrzanych w czasie jednej sesji stron oraz współczynnik odrzuceń²⁶.

Zmiana interfejsu Polony zwiększyła skuteczność udostępniania zdigitalizowanych zasobów dziedzictwa kultury²⁷ poprzez zwiększenie:

- liczby odwiedzin z ok. 620 tys. do ok. 905 tys. (wzrost o 46,0%);
- liczby otwieranych stron z ok. 4.160 tys. do ok. 20.000 tys. (wzrost o 380,8%);
- czasu przebywania użytkowników na stronie z ok. siedmiu minut do ok. 12 minut (wzrost o 71,4%);
- średniej liczby stron otwartych w czasie jednej sesji z sześciu do 22 stron (wzrost o 266,6%)

oraz poprzez zmniejszenie współczynnika odrzuceń z 60% do niecałych 3%.

Statystyki udostępniania w okresie 2011-2014 (III kwartały)²⁸ pokazywały liczbę odwiedzin użytkowników na poziomie 1.091.768 oraz liczbę odsłon – 27.167.562.

Kopie cyfrowe obiektów należących do domeny publicznej dostępne są dla użytkowników Internetu także poprzez portal Europeana (europeana.eu) i wyszukiwarkę FBC (Federacja Bibliotek Cyfrowych). Kopie cyfrowe obiektów należących do domeny publicznej oraz metadane materiałów chronionych prawem autorskim dostępne są dla międzynarodowej publiczności także poprzez portal Biblioteki Europejskiej (theeuropeanlibrary.org), z którą BN współpracuje m.in. przy projekcie dotyczącym udostępniania cyfrowych wersji gazet z okresu 1914-1918.

W październiku 2013 r. rozpoczęto prace nad kolejną wersją biblioteki cyfrowej Polona. W oparciu o analizy wykonywane przez pierwsze pół roku funkcjonowania nowego serwisu, przygotowano plan rozwoju, zakładający zmiany funkcjonalne i technologiczne. Wszystkie zmiany mają na celu dalsze ułatwienie korzystania z serwisu, poprawę jego czytelności i zwiększenie precyzji i szybkości działania.

Jedną z najważniejszych nowych funkcji jest dodanie możliwości wprowadzania do Polony i prezentacji zbiorów zewnętrznych instytucji. Jest to element przygotowywanej przez BN usługi Polona dla Kultury (Polona/Cloud), która oferowana będzie nieodpłatnie instytucjom, które prowadzą działalność digitalizacyjną.

(dowód: akta kontroli str. 162-187, 220-236, 1110-1111)

Wprowadzono nowe funkcje, mające zachęcić użytkowników do jeszcze intensywniejszego korzystania z serwisu, m.in. możliwość tworzenia i publikowania własnych kolekcji na podstawie zbiorów BN, możliwość obserwowania kolekcji innych użytkowników oraz dzielenia się utworzonymi przez siebie kolekcjami. W celu ułatwienia pracy z drukami, przygotowano funkcję tworzenia notatek na podstawie zaznaczonego na skanie fragmentu tekstu.

W celu usprawnienia i zwiększenia precyzji dotarcia do zbiorów opracowano innowacyjny moduł wyszukiwania, który w nowej wersji wykorzystywać będzie także dane z kartoteki haseł wzorcowych – będzie to pierwsze wdrożenie takiej funkcjonalności na świecie, potwierdzające pozycję BN w gronie liderów innowacji. Opracowano i przetestowano moduł PDFjs do pracy z obiektami, których formatem podstawowym jest PDF. Zakończono prace związane z realizacją modułu PRASA w serwisie Polona. Zaprojektowano i rozpoczęto realizację modułu Polona Metadata Store, opartego na oprogramowaniu Elastic Search²⁹.

²⁶ Przypadki, w których użytkownik opuścił stronę internetową po otwarciu pierwszej strony.

²⁷ Na podst. Google Web Analytics dla cBN Polona w analogicznym okresie 15 miesięcy (dane od marca 2012 r. do 19 czerwca 2013 r. oraz od 20 czerwca 2013 r. do 30 września 2014 r.).

²⁸ Na podstawie Google Web Analytics dla cBN Polona.

²⁹ Dzięki temu rozwiązaniu możliwe będzie wzbogacanie danych bibliograficznych tworzonych przez BN o dane pozyskiwane z innych baz.

Zakładane jest także zwiększenie elastyczności systemu, w tym usprawnienie aktualizacji danych prezentowanych w Polonie.

Dla zwiększenia wykorzystania zbiorów cyfrowych przez użytkowników kluczowe znaczenie ma indeksowanie zbiorów przez najpopularniejsze wyszukiwarki internetowe. Mając to na uwadze, opracowano i wdrożono sposób indeksowania danych z BN dla robotów Google co ma zwiększyć dostępność zbiorów cyfrowych BN dla użytkowników sieci. Wykorzystano system znaczników schema.org używany przez wyszukiwarki Bing, Google, Yahoo! i Yandex.

Na początku 2015 r. dla wszystkich użytkowników indywidualnych i instytucjonalnych dostępne będzie API Polony. Jest to funkcjonalność oprogramowania pozwalająca na otwarte udostępnienie do ponownego wykorzystania wszystkich, należących do domeny publicznej, zasobów kultury znajdujących się w Repozytorium na zasadach, które w szczególności określi projekt ustawa o ponownym wykorzystywaniu informacji sektora publicznego przygotowywany obecnie w Ministerstwie Administracji i Cyfryzacji. Dzięki API Polony twórcy oprogramowania (podmioty trzecie) zyskają dostęp do zasobów i możliwość ich elastycznego oraz kreatywnego wykorzystania. Oddanie najnowszej wersji serwisu przewidziane jest na I kwartał 2015 r.

(dowód: akta kontroli str. 162-187, 220-236)

W dniu 18 grudnia 2014 r. BN zainaugurowała projekt Cyfrowa Biblioteka Publikacji Naukowych Academica realizowany od 2010 r. w porozumieniu z Fundacją na rzecz Nauki Polskiej oraz Naukową i Akademicką Siecią Komputerową (NASK). W ramach projektu stworzono cyfrową bazę danych książek i czasopism naukowych liczącą 471.674 obiekty.

(dowód: akta kontroli str. 1131-1132)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Ocena cząstkowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność Biblioteki Narodowej w obszarze upowszechniania zdigitalizowanych zbiorów. Biblioteka prowadziła wielokierunkowe działania, których celem było umożliwienie dostępu do dziedzictwa kulturowego jak najszerszemu gronu odbiorców. Stworzyła, a następnie unowocześniła cyfrową Bibliotekę Narodową Polona, w której dostępnych było na koniec III kwartału 2014 r. 375.924 zdigitalizowanych obiektów. Opracowano rozwiązanie Polona w chmurze (Polona/Cloud), które oferuje instytucjom kultury możliwość nieodpłatnego przechowywania danych w repozytorium BN oraz prezentację obiektów w cBN Polona. W grudniu 2014 r. Biblioteka Narodowa udostępniła Cyfrową Bibliotekę Publikacji Naukowych Academica z 471.674 zdigitalizowanymi obiektami, w której 48,7% stanowią publikacje naukowe z różnych dziedzin nauki.

IV. Wnioski

Wnioski pokontrolne

Przedstawiając powyższe oceny i uwagi wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli³⁰, wnosi o: podjęcie działań w celu przyspieszenia digitalizacji materiałów narodowego zasobu bibliotecznego posiadanego przez Bibliotekę.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Zgodnie z art. 54 ust. 1 i 2 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Departamentu Nauki, Oświaty i Dziedzictwa Narodowego Najwyższej Izby Kontroli.

³⁰ Dz. U. z 2012 r., poz. 82 ze zm.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

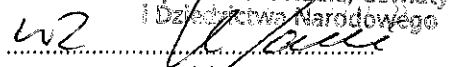
Warszawa, dnia 2 kwietnia 2015 r.

Kontroler
Sylwia Pomorska
starszy inspektor kontroli państwowej

.....
podpis

Najwyższa Izba Kontroli
Departament Nauki, Oświaty
i Dziedzictwa Narodowego

Dyrektor
Piotr Prokopczyk

W2

.....
podpis
Konrad Janiec